

POROČILO S POTI

ŠTUDIJSKI OBISK NA UNIVERZI V STIRLINGU

Na Univerzo v Stirlingu na Škotskem sem šla v okviru raziskovalnega projekta »Transnacionalno državljanstvo: Dostopnost socialnih služb in metode dela z (i)migranti in (i)migrantkami« (ARRS, 1000-05-217309). To univerzo sem izbrala zaradi predavatelja socialnega dela Iaina Fergusona, ki je imel na drugem kongresu socialnega dela v Portorožu septembra 2005 navdihujoče predavanje o radikalnem socialnem delu. V času študijskega obiska sem spoznala tudi druge predavatelje in predavateljice na *Department of Applied Social Science* (kjer sem imela dostop do študijske sobe in spleta), ki je tako po velikosti kot po raznolikosti mnenj in usmeritev v socialnem delu primerljiv s Fakulteto za socialno delo.

Eno od raziskovalnih vprašanj, ki me je zanimalo v času študijskega obiska na Škotskem, je bilo, kako lahko skupnost podpre prosilce in prosilke za azil in druge priseljence brez papirjev, ko jim grozi deportacija iz države. Podatki kažejo, da je v Veliki Britaniji (kakor tudi v drugih evropskih državah) večina azilnih vlog rešena negativno. Leta 2005 je v Veliki Britaniji ministrstvo za notranje zadeve pozitivno rešilo (po prvi predaji vloge) le 7% vseh azilnih vlog, 10% so priznali zaščito iz humanitarnih razlogov ali pravico do bivanja na podlagi diskrecijske odločitve ministrstva. Torej je bilo 83% vseh azilnih vlog rešenih negativno (Home Office, 2006). Evropska kot tudi britanska azilna in migracijska politika vedno bolj temeljita na restriktivnih ukrepih in izključevanju ljudi. Pridrževanje v posebnih centrih za tujce in odstranjevanje ljudi brez ustreznih dokumentov (oziroma pravnega statusa) vse bolj postaja bistveni del evropske migracijske in azilne politike. Število deportacij iz Velike Britanije kaže, da je bil to nekdanj (v 70-ih in 80-ih letih prejšnjega stoletja) bolj ali manj izjemen ukrep države, medtem ko danes ta ukrep

vse bolj postaja norma. Iz Velike Britanije vsak mesec deportirajo približno 1.000 prebežnikov, v primerjavi s 70-imi, ko so deportirali manj kot 500 ljudi letno, in 80-imi, ko so jih deportirali manj kot 1.000 na leto (Gordon 1984, Home Office 2006) (več o tem gl. v Zorn 2006 a).

Škotska je bila podobno kot Slovenija do nedavnega »bela« dežela. Iskalci zatočišča iz azijskih, afriških in vzhodnoevropskih (Romi) držav so začeli prihajati šele leta 1999 oziroma 2000. Takrat je britanska vlada sprejela politiko (prisilne) razselitve prosilcev za azil po vsej državi, da bi preprečila koncentracijo prebežnikov v južnem delu Anglije in zlasti v Londonu. Del prebivalstva je na prihod in naselitev prebežnikov v Glasgowu (ki je edino škotsko mesto, kamor vlada pošilja prebežnike) reagiral ksenofobično. Javno so izrazili ogorčenje in občutke ogroženosti zaradi prihoda beguncev. Kot protest proti takratnim sovražnim, ksenofobičnim reakcijam domačinov in medijev se je oblikovala iniciativa *Glasgow Campaign to Welcome Refugees*. Ta mreža, ki deluje še danes, je podpirala prihod prebežnikov in z njimi vzpostavila prijateljske, solidarnostne in aktivistične povezave. Odločila se je za rabo termina *refugees* oziroma begunci, s čimer želijo preseči delitev na tiste, ki so jim vladne službe priznale status (manjšina), in tiste, ki so brez papirjev (večina). Vsebinska kampanje, ki povezuje lokalne skupine aktivistov in aktivistk z iskalci zatočišča, je organiziranje različnih javnih družabnih in solidarnostnih dogodkov, organiziranje tečaja angleščine, skupno zavzemanje za pravice beguncev na področju stanovanja, zdravstvene oskrbe in socialnih pravic (javni politični protesti, peticije, apeli in individualno zagovornišvo) in preprečevanje deportacij. Po načinu delovanja *Glasgow Campaign to Welcome Refugees* spominja na ljubljanski Urad za intervencije (UZI), ki

se je mobiliziral leta 2000 prav tako kot odgovor na zatiralsko vladno politiko do prebežnikov na eni strani in ksenofobične reakcije krajanov in medijev na drugi. Tako kot nekdanji UZI (glej Zadrnikar 2004) tudi *Glasgow Campaign to Welcome Refugees* nima članstva, zaposlenih, pisarne, ima pa spletno stran in prepoznavno ime v javnosti.

Ena njihovih ključnih trajnih aktivnosti je zavzemanje za zaprtje centra za pridrževanje in deportiranje beguncev *Dungavel Detention Centre*. Še zlasti so zaskrbljeni zaradi zapiranja otrok, kar je v nasprotju z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in s Konvencijo Združenih narodov o pravicah otroka. Nekateri otroci so skupaj s svojimi starši zaprti tudi po leto dni, kajti Velika Britanija nima časovne omejitve zapiranja prebežnikov. Septembra 2003 je večje demonstracije proti politiki zapiranja in deportiranja iskalcev zatočišča organiziral škotski sindikalni svet (*Scottish Trade Union Council*). Demonstracij pred centrom za pridrževanje in deportiranje *Dungavel* (ki stoji na samem v pokrajini južnega Lanarkshira) z zahtevo po njegovi ukinitvi se je udeležilo približno 2.000 protestnikov in protestnic. 21.000 ljudi pa je podpisalo peticijo, ki je bila izročena sekretarju ministrstva za notranje zadeve Davidu Blunkettu.

Najbolj množične demonstracije proti temu zaporu za iskalce zatočišča so bile v času zasedanja G-8 na Škotskem julija 2005, ko je protestiralo na sto tisoče ljudi. Glavni naslov oziroma slogan demonstracije je bil: »Odprte meje! Proti zapiranju!« Policija je protestnike močno ovirala, center pa so predhodno izpraznili, tako da zaprti niso doživeli množice, ki jih podpira in zahteva njihovo osvoboditev.

Poleg zavzemanja za ukinitve institucij, kot je *Dungavel*, aktivisti in aktivistke *Glasgow Campaign to Welcome Refugees* zahtevajo izboljšanje življenjskih pogojev za vse begunke in begunce. Zelo si prizadevajo za spremembo tistih ukrepov in členov azilne zakonodaje, ki dovoljuje deložacijo ljudi z negativno azilno odločbo. Prosilci in prosilke za azil imajo namreč v času azilnega postopka pravico do nastanitve v običajnih stanovanjih, ki so v običajnih stanovanjskih soseskah, in pravico do prejemanja socialne pomoči (ki pa je nižja od običajne socialne pomoči). Prisilne deložacije so ena od vladnih metod, kako ljudi, ki niso dobili statusa begunca, »prostovoljno« spraviti iz države. Zaradi take zakonodaje se lahko na cesti znajdejo cele družine (več o tem gl.

v Zorn 2006 b). V okviru *Glasgow Campaign to Welcome Refugees* so aktivisti in aktivistke lobirali *Glasgow City Council*, da se pri centralni vladi v Londonu zavzame za spremembo zakonov, katerih posledice so brezdomstvo prosilcev za azil. V kampanji so zelo aktivni tudi nekateri poslanci in poslanke škotskega parlamenta. Ustanovili so medresorsko skupino, ki se ukvarja s tem področjem. Značilen je njihov oster protest proti centralni britanski vladi, ki je edina pristojna za zakonsko ureditev področja azila in tujcev (škotski parlament v teh zadevah nima ne zakonodajne ne izvršilne moči).

Področje delovanja *Glasgow Campaign to Welcome Refugees* je tudi preprečevanje deportacij posameznikov in družin. Zaradi močnih pritiskov zavezniške mreže, v katero sta vključeni tudi dve poslanki škotskega parlamenta, vodilni sindikalisti itn., jim včasih to tudi uspe.

S stališča antideportacijskih kampanji in zavzemanja za pravice prosilcev za azil, še zlasti otrok, je zanimiva skupina šolarik, ki se je poimenovala *Glasgow Girls* (po skupini umetnic na prehodu iz 19. v 20. stoletje). Sedem deklic, starih od 13 do 16 let, so začele aktivno javno delovati, ko so v center za tujce zaprli eno izmed njihovih prijateljic. Večina od njih je iz begunskih družin, nekatere imajo begunski status, druge so skupaj s starši še v azilnem postopku. Ko je nekega dne ob 5h zjutraj policija vdrla v stanovanje njihove prijateljice Agnese (družina kosovskih Romov) in celo družino odpeljala v *Dungavel Detention Centre*, so deklice mobilizirale celo šolo, lokalno skupnost in medije, da bi skupaj ustvarili politični pritisk na lokalne in vladne predstavnike (prvega škotskega ministra, britanskega ministra za notranje zadeve itn.) s ciljem, da vrnejo družino v njihov dom, ki ni več na Kosovem, ampak v Glasgowu. Med svojim obiskom na Škotskem sem se pogovarjala tako z deklicami kot z njihovim učiteljem. Povabili so me v njihovo šolo *Drumchapel High School*, ki je poznana kot prava multikulturna šola, saj jo obiskujejo otroci iz več kot 20 različnih držav sveta. Skupaj z družinami so večinoma prišli na Škotsko v okviru vladnega programa razselitve prosilcev za azil. Zdaj je Glasgow postal njihov dom, čeprav mnogi živijo v negotovih razmerah, brez begunskega statusa. Razred je bil poln slik, ki to kulturno raznolikost delajo vidno in pomembno, denimo, koledar s prazniki različnih verskih in etničnih skupin, fotografije učenk in učencev z različnih javnih dogodkov in ustvarjalnih delavnic,

časopisni izrezki o političnih akcijah in mnenjih *Glasgow Girls* ipd.

Zaradi britanske in nasploh evropske restriktivne priseljevalne politike, ki na prvo mesto postavlja zapiranje in deportiranje beguncev in drugih priseljencev, kot je omenjeno zgoraj, se dogaja, da kakšni otroci čez noč »izginejo« iz razreda. Nenapovedani policijski vdori v stanovanja begunskih družin in njihovo zapiranje v centre za tujce otroke izpostavlja strahu in trajnemu psihičnemu pritisku, da bodo nenadoma nasilno iztrgani iz kroga prijateljev in deportirani ali pa da bodo zaradi deportacije izgubili najboljšega prijatelja ali prijateljico. Učitelj Euan Girvan je povedal, da policijsko odstranjevanje begunskih otrok in njihovih družin uničuje motivacijo za učenje in ponovno travmatizira otroke, ki so zaradi pobega iz matične države komaj prišli k sebi, pridobili nove prijatelje, se vključili v novo skupnost. »Ko so nekega dne na šolo prišli policisti v okviru neke preiskave, nič povezano z begunci, se je ena od učenk tako prestrašila, da se je skrila pod mojo pisalno mizo,« je pojasnil učitelj. »Mislija je, da so prišli ponjo. Otroci, ki pridejo kot begunci, so sprva večinoma izjemno prestrašeni in zaprti vase. Nekateri med njimi so doživeli strašne izkušnje in precej časa je potrebno, da se sprostijo in počutijo varne, da zopet postanejo običajni otroci. Videl sem mnoge otroke, ki so se komaj sprostiti, pa jih je že postalo strah, da jih bodo odpeljali v center za tujce. Komaj se pomirijo zaradi travmatskih izkušenj v matični državi, pa jih naša vlada s svojimi ukrepi ponovno izpostavi travmatizaciji. Proti taki vladni politiki se moramo boriti skupaj. To so sijajni otroci! Veliko smo delali skupaj, se družili, pogovarjali ..., tudi o grožnji deportacije in kako ukrepati v takih primerih, o rasizmu ipd.«

Dekleta iz skupine *Glasgow girls* pa so mi povedale, da učenje za izpite nima smisla v situacijah, ko nad njimi visi grožnja nasilne prekinitve šolanja zaradi zapiranja v zapore za begunce in deportacij. Tako je čez noč »izginila« ena od njihovih sošolk in najboljših prijateljic, že omenjena Agnesa. Zgodaj zjutraj je v njihovo stanovanje vdrla policija oziroma privatna varnostna služba in jih odpeljala v *Dungavel Detention Centre*. Prijateljice so jokale in bile tako pretresene, da sploh niso mogle k pouku. Učitelj jih je spodbudil, da ukrepajo; da obvestijo medije, vprašajo vladne in mestne predstavnike, kaj se dogaja s to družino, itn. Ravno tem času se je zgodilo, da je neka

novinarka škotske BBC pripravljala dokumentarni film o izkušnjah begunskih otrok. Roza (iz kurdske skupnosti) in Evelina (iz romske skupnosti) sta se javili, da bi bili pripravljene govoriti o sebi. Izkazalo se je, da je njuna izkušnja tesno povezana s tem, da sta izgubili prijateljico. Na koncu so ves dokumentarec posvetili spremljanju antideportacijske kampanje – boja za vrnitev Agnese in njene družine iz centra za tujce *Dungavel* nazaj v njihov dom v Glasgowu. Njene prijateljice so protestirale pred škotskim parlamentom, pisale peticije, se srečale z ministrom za notranje zadeve, s komisarko Združenih narodov za pravice otrok itn. *Glasgow girls*, begunke in domačinke, so se strinjale, da imajo otroci, ki so že integrirani, pravico ostati v tej državi, in javno opozorile, da je zapiranje in deportiranje otrok v nasprotju z Konvencijo Združenih narodov o pravicah otroka. »Dokler niso odpeljali naše prijateljice, se sploh nismo zavedale tega problema, čeprav smo seveda vedele, da se take reči dogajajo. Pomembno se nam zdi ozaveščati ljudi o tem. Ne samo, da smo same aktivne na področju pravic beguncev, zlasti otrok, ampak je zelo pomembno, da s svojim delovanjem spodbudimo čim več ljudi, da se zanimajo za te zadeve in postanejo aktivni. Zelo pomembno je tudi, da imajo otroci svoj glas. Ponavadi govorijo le odrasli, zdaj je prvič, da glede priseljevanja in azila javno govorimo otroci, pravzaprav najstnice. Tudi zato nas ljudje poslušajo, novinarji z nami delajo intervjuje ...« *Glasgow Girls* so postale zelo znane, saj o njihovih aktivnostih in o njih samih kot begunkah (o njihovih življenjskih pogojih, mnenju, poklicnih željah ipd.) mediji pogosto poročajo. Prejele so tudi številne ugledne nagrade, kot denimo *Great Scott Unsung Hero Award 2005*, *Scottish Politician of the Year Award 2005*, *Campaign of the Year Award 2005*, *Community Service Award 2005* itn. »Zdaj v parlamentu vsi poznajo našo šolo, *Drumchapel High School*. Čeprav so prijazni z nami, v pogovorih nam obljublajo, da se bodo zavzeli za humanejše deportacije, ki ne bodo v času izpitov, nas mnogi politiki gotovo sovražijo,« so povedale deklice. Tiste, ki so prišle v Glasgow kot begunke, menijo, da to pravzaprav ne bi nič pomagalo, da so glavni problem deportacije kot take in ne le njihova brutalna izvedba. Amal iz Somalije je povedala, da želi, ko odraste, postati premierka Škotske.

Ko sem se pogovarjala z *Glasgow Girls*, njihovim učiteljem, aktivisti, aktivistkami *Glasgow*

Campaign to Welcome Refugees, eno od poslank škotskega parlamenta in s kolegi in kolegicami s *Stirling University*, sem dobila občutek, da so njihove zavezniške mreže v boju za pravice beguncev gostejše in bolj raznolike kot v Sloveniji. Na to kaže denimo večje število antideportacijskih kampanj, organiziranih okoli posameznikov, posameznic ali družin. Vprašanje, ki izhaja iz tega je, zakaj je tako. Zakaj je na Škotskem več javnih prizadevanj proti odstranjevanju priseljencev kot v Sloveniji?

Razlogi so po mojem mnenju v razlikah pri zgodovini političnega delovanja (različni politični kulturi) in v socialnovarstvenih sistemih. Glede zadnjega je gotovo ključno, da prosilci in prosilke za azil živijo v skupnosti v običajnih stanovanjih in ne v posebnem (azilnem) domu. To pomeni, da imajo otroci sošolke in sošolce, sosede in prijatelje in da begunske družine ali posamezniki niso tako zelo stigmatizirani in izolirani, kot je to običajno v Sloveniji (čeprav so njihove socialne pravice izločene od običajnega socialnovarstvenega sistema; več o tem gl. v Zorn 2006 b). V primeru Slovenije širša skupnost niti ne ve, kateri ljudje bodo deportirani in kdaj, saj večinoma z njimi nimajo nobenih stikov (razen aktivistov in aktivistk Mreže za stalni obisk in nevladnih organizacij, ki so dejavne na področju azila in tujecev).

Drugi pomemben razlog je zavzemanje nekaterih poslank škotskega parlamenta za pravico ljudi, da ostanejo v državi, in druge pravice beguncev (na področju šolanja, zdravstva, stanovanja, socialnih pravic, do dela itn.). Najaktivnejši poslanki Sandra White in Rosie Kane sta iz dveh parlamentarnih strank, Škotske nacionalne stranke in Škotske socialistične stranke. Čeprav obe goreče zagovarjata pravice beguncev (za Rosie Kane je to tudi osebna zadeva, zato v nujnih primerih deli z njimi tudi svoj dom), so razlogi tega boja v kontekstu dveh strank nekoliko različni. Pri prvi gre za del strategije nasprotovati britanskemu parlamentu in politiki, saj je eden od pomembnih ciljev neodvisna Škotska. Pri drugi gre za odpravljanje vseh zatiralskih družbenih odnosov, rasizma in rasistične zakonodaje. Škotska socialistična stranka razume britansko azilno zakonodajo in zakone o priseljevanju kot rasistične.

Tretji razlog večjega števila in pestrosti protideportacijskih dejavnosti je verjetno v daljši tradiciji boja za pravice zatiranih zlasti v okviru

sindikato. *Scottish Trade Union Congress*, ki je bil ustanovljen leta 1897 in združuje 43 sindikatov, se zavzema za pravice prosilcev za azil, enake možnosti etničnih in seksualnih manjšin, brezposelnih in upokojenecv, poudarja in zahteva uresničevanje potreb žensk (mater) in hendikepiranih na delovnih mestih ipd. (*Scottish Trade Union Congress 2006*). V primerjavi s škotskimi so jugoslovanski sindikati izgubili radikalni naboj leta 1945, ko je »delovno ljudstvo prevzelo oblast«. Sedanji slovenski sindikati pa po razpadu »socialistične« Jugoslavije v svoje delovanje večinoma niso vključili načel, ki spodbujajo emancipacijo manjšin, ampak ostajajo pri univerzalnem delovnem človeku (gl. spletne strani slovenskih sindikatov). Tako se javno ne zavzemajo za pravice priseljencev, beguncev, seksualnih in etničnih manjšin ali hendikepiranih.

Škotski sindikati, Škotska socialistična stranka in zlasti *Glasgow Campaign to Welcome Refugees* so bili pomembni akterji v pripravi alternativne konference in demonstracij proti zasedanju G-8 v Gleneaglesu (vas v osrednji Škotski) julija 2005. Po besedah ene od organizatork in sourednic knjige *Arguments Against G8* Gill Hubbard je bil to največji politični dogodek v zgodovini Škotske. To je bilo združeno delovanje različnih skupin (od protivojnih skupin, okoljevarstvenikov, beguncev, sindikalistov pa do afriških aktivistov, koalicije *Make Poverty History* itn.) proti istemu sovražniku, globalnemu neoliberalizmu in militarizaciji. Priprava in izvedba teh političnih dogodkov (konferenc, delavnic, demonstracij) je še utrdilo mrežno gibanje za pravice manjšin in pravičnejši svet za vse, okrepilo zavezništva in prepoznavnost ter vtilo ljudem novo energijo, motivacijo in pogum za graditev pravičnejše družbe, katere pomembni akterji so tudi begunci in begunke.

Jelka Zorn

VIRI

- Arthur, Sheila (2006), intervju, Glasgow, 16. 6. 2006.
- Ferguson, Iain (2006), intervju, Glasgow, 23. 6. 2006.
- Girvan, Euan (2006), intervju, *Drumchapel High School*, Glasgow, 20. 11. 2006.
- Glasgow Campaign to Welcome Refugees (2006), www.gctwr.co.uk (22. 7. 2006).
- The Glasgow Girls (2006), skupinski intervju z Amal Azzud, Raza Salih, Toni Henderson, Emmo Clifford, Evelio Siwak in Jennifer McCarron, *Drumchapel High School*, Glasgow, 20. 11. 2006.
- Gordon, Paul (1984), *Deportations and Removals*. London: The Runnymede Trust.
- Henderson, Damien (2006), Pupils Win Concession in Fight for immigrant Children. *The Herald* (Glasgow), 20. 3. 2006: 3.
- Home Office (2006), www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs06/asylum405/pdf (26. 4. 2006).
- Scottish Trade Union Congress (2006): www.stuc.org.uk/policy/home-and-international (29. 7. 2006).
- Hubbard, Gill (2006), intervju, *University of Stirling*, 18. 4. 2006.
- White, Sandra (2006), intervju, Glasgow, 19. 4. 2006.
- Woods, Margaret (2006), intervju, Glasgow, 19. 4. 2006.
- Zorn, Jelka (2006 a), Od izjeme do norme: Centri za tujce, pridrževanja in deportacije. *Časopis za kritiko znanosti*, XXXIV, 224 (v tisku).
- (2006 b), Azil in socialne službe v Manchestru. *Socialno delo*, 45, 6: 369-374.